

**Rapla maakonna
turismi- ja puhkemajanduse
arengukava aastateks 2006–2013**

Koostajad: Jaanus KIILI
Aat SARV
Silver LOIT
Tavo KIKAS
Tiiu SUSI
Ülle KIVISTE

Rapla 2005

SISUKORD

SISSEJUHATUS

Metoodilised põhiprintsiibid

Kasutatud olulisemad mõisted

ÜLDISED TURISMISUUNDUMUSED

Põhja-Eesti turismi ülevaade

2004. a Eesti siseturism

RAPLA MAAKONNA ÜLDISELOOMUSTUS

RAPLA MAAKONNA TURISMIRESURSSID

A. Kohila piirkond

B. Rapla piirkond

C. Märjamaa–Vigala Jõemaa

MAAKONNA TURISMI ARENGUEELDUSTE ANALÜÜS

Külastajate iseloomustus

Rapla maakonna turismi SWOT analüüs

MAAKONNA TURISMI ARENGUKAVA A 2005–2009

Turismi arengueesmärgid

Arengukava rakendamise põhimõtted

Eesmärkidega seotud tegevussuunad ja tegevused 2004–2009

Maakonna turismi arengukava seos teiste arengukavade ja –strateegiatega

SISSEJUHATUS

Turism on maailma üks suuremaid ja kõige kiiremini kasvavaid majandusvaldkondi. Eestis moodustab turismimajandus tuntava osa sisemajanduse kogutoodangust ning tööhõivest. Samas oli aastal 2000 turismiteenuste käive ligikaudu 11,5 miljardit Eesti krooni kuid siseturismile langes sellest ainult 3,4% (Statistikaamet 2004a).

Väliskülalised saavad Eestisse peamiselt Soomest, Lätist, Venemaalt ja Rootsist. 2003. aastal jäi saabunud välituristidest Eestisse ööbima 42% ning see näitab tõusutendentsi. Sellele aitavad kaasa viimastel aastatel avatud suured kaubanduskeskused, mitmesugused SPA-tüüpi hotellid Eesti erinevates piirkondades.

Puhkepiirkondades ja väiksemates sihtkohtades pannakse üha suuremat rõhku kohalikele elanike võõrustamisele. See näitab ühelt poolt siseturismi kasvavat potentsiaali ning teisalt – nii sise- kui välituristide ööbimiste arvu sõltub otseselt sellest, mida iseloomulikku – eripärast jne on antud piirkonnale talle pakkuda.

Eesti riiklikus turismiarenduskavas aastateks 2002–2005 tuuakse arengukava peamise eesmärgina välja üldise majanduskasvu toetamine **turismisektori rahvusvahelise konkurentsivõime** kasvu kaudu. Selle aluseks on Eesti kui turismi sihtkoha maine tõus, eriti sihtmaades (Skandinaavia, Saksamaa, Inglismaa) ning turismitoodete ja –teenuste valiku laiendamine ja kvaliteedi parandamine. Nende eesmärkide taustal toob arengukava olulisemate puudustena välja Eesti kui reisisihi suhtelise tundmatuse, turismitoodete ühekülguse ja Tallinna-kesksuse, suure sõltuvuse Soome turust, investeringute vähesuse turismiinfrastruktuuri ja seda eriti maakondades ning maapiirkondade ettevõtjate ja oskusteabe puudumise.

Riiklik turismiarenduskava püstitas eesmärkide saavutamiseks kolm peamist tegevussuunda:

- suurendada Eesti kui reisisihi tuntust ja parandada Eestit puudutava turismiteabe kättesaadavust nii Eestis kui ka välismaal
- suurendada turismitoodete ja –teenuste valikut, laiendades turismi geograafilist ja hooajalist jaotumist
- tõsta turismitoodete kvaliteeti

Peamisteks turismiressurssideks Eestis on:

- ajaloopärand: ajaloolised linnakeskused, kindlused ja mõisahooned
- kultuuripärand: muusika, tants, laul, käsitöö, folkloorifestivalid
- looduskeskkond: maastikud, veekogud, märgalad, kaitsealad

Käesoleva arengukava eesmärk on töötada välja Rapla maakonna turismi arengukava a 2005–2009. See dokument lähtub riiklikes arengukavades toodud tegevussuundadest ning arvestab turismi- ja puhkemajandusega kaasnevate keskkondlike, sotsiaalsete ja tehnilis-majanduslike mõjudega maakonnas.

Maakonna turismi arengukava väljatöötamise alustamise hetkel puudus enamikul valdadel (v.a Märjamaa vald) eraldiseisev turismi arengukava, kuid kõikide kohalike omavalitsuste arengukavades on turismi ja selle arendamist käsitletud.

Metoodilised põhiprintsiibid

Arengukava koostamisel lähtuti järgmistest metoodilistest põhiprintsiipidest:

- Raplamaal on kolm tõmbekeskust (Kohila, Rapla, Märjamaa); praktiliselt kogu Raplamaa, eriti põhja- ja keskosa kuulub Suur–Tallinna tõmbepiirkonda.
- turismooteid ja –teenuseid on võimalik reklaamida ja pakkuda vaid piirkondlike ja/või sisuliste tervikutena.
- Potentsiaalsed tooted kasvavad välja iga piirkonna (valla) looduslikust eripärast, tema asendist olulisemate transpordikoridoride suhtes ning säilinud ajaloolisest mälestistest. Sellest tulenevalt analüüsiti eraldi looduskeskkonda, ajaloolist ja kaasaegset tehiskeskkonda ning majanduskeskkonda.
- Iga piirkonnale on iseloomulikud oma märkteemad ja –kohad, mille ümber koondub piirkonna turismitoodete ja –teenuste klaster.
- Maakonda iseloomustavad teatud märkteemad, mis võimaldavad piirkondade identiteedist sõltumatult ettevõtjatel ja paikkondadel liituda temaatilistesse ahelatesse

Turismi arengukava koostas Rapla maavanema korraldusega moodustatud töörühm alljärgnevas koosseisus:

Jaanus Kiili	Tallinna Tehnikaülikooli regionaalpoliitika õppetooli dotsent
Aat Sarv	Vana–Harju Skaudimaleva juht
Illar Olesk	turismiettevõtja
Silver Loit	Märjamaa valla arengu- ja planeeringuosakonna peaspetsialist
Tavo Kikas	Rapla maavalitsuse planeeringu talituse juhataja
Tiiu Susi	Rapla maavalitsuse arengu- ja planeeringu osakonna peaspetsialist
Ülle Kiviste	Kaiu vallavanem

Konsultantidena osalesid arengukava koostamisel lisaks eelpoolnimetatutele Silvi Ojamuru, Hetti Kask ja Reeli Susi, Eero Plamus ja Triin Matsalu, Jüri Raidjõe, Heik Past, Allan Kima.

Arengukava tutvustati täienduste ja paranduste saamiseks kõikidele valdadele, turismiettevõtjatele.

Kasutatavad olulisemad mõisted

Käesolevas dokumendis kasutatakse mõisteid alljärgnevas tähenduses:

Turism - mitmetähenduslik termin:

- inimeste reisimine väljapoole nende igapäevast elukeskkonda (-paika) puhkuse, äri või muudel eesmärkidel kestusega kuni üks kalenderaasta. Vastavaid reisijaid nimetatakse külastajateks ja nad jagunevad ühepäevakülastajateks ning turistideks.

- mitmetesse majandussektoritesse kuuluvate komponentide kombinatsioon: majutus koos toitlustamisega, reistransport, looduslikud ja tehnilikud vaatamisväärsused ning nende haldajad, reisieenuse korraldajad (reisibürood, -korraldajad), reisisihi korraldajad

Rekreatsioon – inimese töövõime ja loovuse taastamiseks korraldatav tegevus ja pakutavad teenused inimese kodukoha läheduses, mille kestvus on enamasti alla 24 tunni.

Maaturism – turism väljaspool linnakeskkonda, s.o maakeskkonnas. Lisaks piirkondlikule eripärale on talle omane veel maaeluline vorm ja sisu. Maaturism hõlmab peale talumajutuse ka teisi maal olevaid majutusliike ning erinevaid reisimis- ja puhkamisvorme (jalgsi-, hobu-, kanuu- ratta-, suusamatkad; loodus-, jahi-kala-, seiklus- ja kultuuriturism. Maaturism on seotud maamajutusega.

Loodusturism – see osa maaturismist, mis keskendub looduselamuste pakkumisele ja kasutab selleks looduskeskkonda.

Ökoturism – vastutustundlik reisimine ja reisikorraldus, mis väärtustab kohalikku loodus- ja kultuuripärandit ja toetab selle säilimist ning püüab heaperemehelikult majandades tõsta kohalike elanike heaolu. Ökoturismile on omased väiksem maht ja tundlikkus samuti taotletakse reisijate teadmiste ja kultuurilise mõistmise suurendamist.

Siseturism – riigi residentide reisimine riigi territooriumil asuvasse, kuid väljaspool nende igapäevast tegutsemiskeskonda jäävatesse paikadesse.

Väliturism – riigi mitteresidentide (väljastpoolt riiki saabuvate turistide)reisimine riigi territooriumil asuvasse paikadesse.

Sihtgrupp – ühiste tunnustega inimgrupid, kellele suunatakse mingi (turismi)teenuste pakett. Gruppideks jaotatakse potentsiaalseid kliente soo, vanuse elukoha ja sissetuleku järgi, samuti arvestades nende reisieesmärke, hinnatundlikkust, kasutatud teabe allikaid jms)

Turismi mõjud – turismi arendamisega kaasnevad mõjud sihtkoha erinevatele keskkondadele. Mõjud võivad olla:

- majanduslikud – seotud loodud uute töökohtade arvuga, firmade, eraisikute ja kohalike omavalitsuste eelarve muutustega
- turistlikud – mõju turistilt turistile, mis võimaldab mõjutada esialgselt kavandatud sihtturu segmenti ning kallutada turismitööstust ümber orienteeruma vähemväärtuslikule turugrupile
- sotsiaalkultuurilised – mõju kohalikele kultuurile, elustiilile ja inimestevahelistele suhetele.
- ökoloogilised – muutused maastikus, looduslikus ja ehitatud keskkonnas; seotud ideega antud piirkonna piirtaluvusest (taluvuspiirist)

Piirtaluvus – maksimaalne arv inimesi, kes võivad antud sihtkohta külastada teatud aja jooksul tekitamata seejuures vastuvõetamatuid muutusi sihtkoha füüsilises, sotsiaalses ja kultuurilises keskkonnas ning ilma et väheneks külastajate poolt tajutava külastuselamuse kvaliteet.

Pärandkooslus – poollooduslik kooslus loodusliku elustikuga, mida pikemaajaliselt on mõjutanud traditsiooniline inimtegevus, eriti niitmine, karjatamine, ka traditsiooniline põlluharimine

ÜLDISED TURISMISUUNDUMUSED

Olulisemad turismi- ja puhkemajandust mõjutavad suundumused on järgmised:

- Muutunud on inimeste reisimise tavad – kui varem suunas turismi arengut pakkumine, siis nüüd on selleks saamas nõudmine – turismiturg on küllastunud, sihtkohtade arv on äärmiselt suur, reisikaugus hakkab kaotama oma endist tähendust.
- **Konkurents Raplamaaga sarnaste sihtkohtade** – suurlinna lähedal peamiselt puhkevõimalusi pakkuvad suhtelised puutumatu looduse ja ajaloolise pärandiga piirkonnad - **osas** tiheneb nii Harju-, Järva- ja Lääne-Virumaa kui Läänemaa mastaabis
- Reisijate seas suureneb vanemaealiste välismaalaste hulk. Keskmise majapidamise (perekonna) liikmete arv väheneb. Seeniorreisijate osakaalu suurenemine kasvatab nõudlust kvaliteetse, mugava ja turvalise reisiteenuse järele ning võimaldab vähendada reisimise sesoonsust – seeniorreisijatel on põhimõtteliselt võimalik Eestit (Raplamaad) külastada ka kevadel ja sügisel.
- Väiksem perekond toob kaasa suurema keskmise sissetuleku ühe perekonnaliikme kohta ning ka suurema ostujõu ühe inimese kohta. See tähendab suuremat nõudlust luksustoodete järele ning soovi osta väiksematele sihtgruppidele suunatud n.ö eksklusiivsemaid tooteid.
- Inimeste terviseteadlikkus on oluliselt suurenenud. See mõjutab sihtkoha valikut ja inimeste käitumist puhkuse ajal. Tänapäevane turist väldib ebatervislikke, riskirohkeid sihtkohti, otsib võimalust aktiivseks puhkuseks ning „wellness“ tooteid (tervise- ja puhkekeskused!).
- Reisijate keskmine haridustase on kasvamas. See tähendab suuremat huvi kunsti, kultuuri ja ajaloo järele. Kasvab intelligentsete puhkajate hulk.
- Potentsiaalsete külastajate reiskogemus on endisest suurem – nad on käinud erinevates piirkondades, teavad oma vajadusi ja õigusi ning see kõik suurendab kriitilist suhtumist kvaliteeti ning hinna–kvaliteedi suhtesse. Sihtkohad, mis ei vasta üldiselt aktsepteeritud standarditele kannatavad nõudluse languse tõttu. Kogenumad turistid eelistavad enam suuremat rahulolu pakkuvaid autentseid (kohalikke originaalseid) tooteid. Terviklikke lahendusi pakuvad piirkonnad on eeliseisundis.
- Paljude reisijate jaoks on staatus üha vähem tähtis ning huvitatakse n.ö erilistest kohtadest, huvitavatest lahendustest, eksootikast. See loob võimaluse ka väikesemamahulistele majutusasutustele. Teenuse pakkujad peavad aga pakkuma midagi erilist, midagi teistest erinevat. See paneb kasvava surve teenuspakkujate

loomingulisusele. Turismis kajastub kõige selgemini **teenindussektori nihe elamussektori suunas**.

- Nõudlust ja pakkumist mõjutavad infotehnoloogilised arengud, eriti aga interneti olulisuse kasv nii informatsiooni otsimisel kui ka turismitoodete ostmisel (broneerimine internetis!). Turunduse põhiidee on – kui sind pole internetis siis sind pole (turistile) olemas! Kuna reisiotsus tehakse üha sagedamini just internetist saadud teabe alusel on kodulehekülgede detailsus ja aktuaalsus üha olulisemad.

Põhja–Eesti turismi üldine ülevaade

- Eesti turismiteenuste eksport moodustab üldisest kaupade ja teenuste ekspordist ca 13%. Laekuvatest tuludest ligikaudu üks viiendik laekub rahvusvahelisele reisitranspordile, kolmandik majutus- ja toitlustusettevõtetele, neljandik jaekaubandusele. Seega maakonna turismitööstus võib potentsiaalselt koguda kuni 58% käibest.
- Eestisse saabuvate väliskülaliste ning ööbimiste arv näitab stabiliseerumise tendentsi. Edasine turismiteenuste kasv on võimalik kas turismiatraktiivsuse suurendamise või siseturismi arvel.
- Peamistest sihtmaadest (Soome, Rootsi, Saksa) saabuvate turistide keskmine vanus suureneb. Seega – **oluliselt tõuseb nõudlus n.ö reisimugavuste järele**, teiselt poolt – Eesti tervikuna pole noorematele turistidele atraktiivne.
- Põhja-Eesti piirkonna kõikidest majutustest langeb Raplamaale ainult 1,36%. Põhjus – hotellide ja sanatooriumide puudumine maakonnas. Rapla maakonna majutuasutustes domineerivad siseturistid (86% kõigist majutatutest)
- Keskmine Eesti majutuskoht on 50 voodikohaga. Majutuskohtade täitumuse osas on Põhja-Eestis kõige tagasihoidlikumad Järva ja Rapla maakond, ööpäeva keskmise täitumuse osas on Rapla „omaette punane latern“
- Põhja-Eestis on kõige rohkem aktiivse puhkuse (tegevuse) pakkujaid Harjumaal, kõige vähem Raplamaal ja Ida-Virumaal. Samas on Raplamaa suurim vesiharrastuste (paadimatkad) pakkuja Põhja-Eestis.
- Suur osa Põhja-Eesti külastajaid on oma reisi ise korraldanud või toimub see Eestis vahendavat reisifirmat kaasamata otse välismaise reisifirma poolt. Seega on oluline on **teha turismiinfo kättesaadavaks eelkõige vahetule tarbijale** läbi interneti.
- Põhja-Eesti piirkonna, sh Raplamaa kui reisisihi peamised konkurendid on Lääne- ja Lõuna-Eesti, Lõuna-Soome ja Läti. Peamine eeldus oma konkurentsivõime parandamiseks on **mitmekesisitada pakutavat (turismide nõutavat) turismiteenust** ning parandada kvaliteeti.

	Lääne-Eesti	Lõuna-Eesti	Lõuna-Soome	Läti
Hind	Kallim	Odavam	Kallim	Sama
Valikuvõimalus	Suurem	Suurem	Suurem	Paiguti väiksem (suurem)
kvaliteet	Sama	kõrgem	kõrgem	Veidi madalam

2004. aasta Eesti siseturism (www.saarpoll.ee)

- Vähemalt kolme-tunnisel vaba aja reisil väljaspool oma kodu maakonda käis 2004. aasta suvel 64% Eesti 15–74-aastastest elanikest. Ööbimiseta reisil mõne kultuuri- või meelelahutusürituse külastamiseks käis 45% elanikest.
- Peamised reisisihid siseturistidele on läbi aastate Tallinn (ilmselt teisest Eesti piirkondadest) ning Pärnu ja Pärnumaa (rannapuhkused), samuti Saaremaa.

Tabel 1. Valitud maakondade–linnade osatähtsus külastatud kohtadest
(www.saarpoll.ee)

Koht	2001	2002	2003	2004
Tallinn	12%	11%	12%	14%
Pärnu	8%	10%	10%	10%
Saaremaa	7%	7%	9%	8%
Tartu	6%	8%	8%	7%
Pärnumaa	7%	8%	8%	7%
Haapsalu	4%	4%	5%	5%
Läänemaa	3%	4%	2%	4%
Harjumaa	3%	3%	2%	3%
Jõgevamaa	4%	4%	3%	2%
Järvamaa	3%	3%	2%	2%
Raplamaa	4%	4%	2%	2%

Järeldusi:

1. Suvepuhkuse veetmise peamiseks paikadeks kujunevad üha enam rannapiirkonnad, eelkõige Pärnu ja Pärnumaa
 2. Rannapiirkondade atraktiivsust linlastele suurendavad rannalinnades olevad SPA hotellid (Pärnu, Haapsalu, Kuressaare, ka Tallinn)
 3. Eesti kohalikke elanikke huvitab üha enam meelelahutusturism (SPAd, puhkekeskused, ostukeskused)
 4. Sise-Eesti maakondade külastatavus (ka suvekuudel) langeb
- Kõige rohkem reisivad Eestis 20–29-aastased inimesed nii ööbimisega reisidel kui ühepäevastel kultuuriürituse külastamise reisidel. Endiselt reisivad rohkem suurema sissetulekuga inimesed, noored rohkem kui vanemaealised, kõrgema haridusega inimesed rohkem kui madalama haridusega inimesed.
 - Ööbimisega vaba aja reisid on suunatud peamiselt sugulaste külastamisele ja rannapuhkusele (Pärnus!!). **Vaatamisväärsusi või näitusi käidi vaatamas 23% reisidest ja aktiivse harrastusega tegeldi 18% reisidest.**

Tabel 2. Tegevused reisidel (%% reise) (www.saarpoll.ee)

	2002	2003	2004
Sugulaste ja tuttavate külastamine	52	59	52
Rannapuhkus	37	39	34
Vaatamisvääruste ja näituste külastamine	21	16	23
Aktiivsed harrastused ja sport	20	20	18
Kontserdid ja festivalid	16	17	17
Lõbustuskohtade külastamine	11	10	11
Puhkus oma suvilas või maakodus	-	10	9
Suvelavastuste külastamine	6	7	6

Järeldusi:

1. Enamik reise tehakse sugulaste ja tuttavate külastamise ning rannapuhkuse eesmärgil. Mõlemate hulk varieerub ilmastikutingimustest sõltuvalt
 2. Mida vähem käiakse rannapuhkustel, seda rohkem tutvutakse vaatamisvääruste ja näitustega – ebasobivate ilmade puhul sõidetakse rohkem ringi mitte ei olda rannas. Siiski on tendents vaatamisvääruste vaatamisega seotud reiside arvu suurenemisele
 3. Suvelavastused pole eriti sage siseturismi eesmärk, küll aga kontserdid ja festivalid, eriti noorematele inimestele
- Oluliselt on eelmiste aastatega võrreldes **kasvanud tasuliste majutuskohtade kasutamine**: 12%-lt 2003. aastal 21%-le 2004. aastal

Tabel 3. Eesti residentide reisimise – ööbimine (www.saarpoll.ee)

	2001	2002	2003	2004
%% elanikest, kes tegid vähemalt 3-tunnise vaba aja reisi juunist–augustini kodumaa-konnast välja	49	55	53	64
%% elanikest, kes tegid ühepäevase reisi kultuuri-meelalahutusürituse külastamiseks	28	34,5	35	46
%% elanikest, kes tegid ööbimisega vaba aja reise	37	47	46	55
Keskmine ööbimiste arv ühel reisil	2,8	3,2	2,4	2,7
Tasuliste ööbimiste protsent kõigist ööbimistest	13	11	13,5	22
Keskmine ööbimisega vaba aja reiside arv seda liiki reisidel käinud inimeste kohta	2,88	3,23	3,08	2,67

--	--	--	--	--

Järeldusi:

1. kultuuri-meelelahutusürituste külastajate hulk näitab viimastel aastatel kasvutrendi ja seda eelkõige noorte, alla 30-aastaste arvel. Enamasti kohapeal ei ööbita küll aga soovitakse tootlustust ja eeldatakse vajalikku infrastruktuuri (parklad, viidad, tualetid jms)
 2. Ööbimisega vaba aja reisirid käivate inimeste osakaal kogu rahvastikust suureneb, kuid reisirid arv juunist augustini püsib enam-vähem stabiilsena: peamiselt puhkuse ajal juulis–augustis, tõenäolisemalt nädalavahetustel ja eelkõige linnast välja sugulaste juurde või randa
 3. Aktiivse harrastusega seotud reisirid parim potentsiaalne aeg on mai–juuni (enne „päris“ puhkust) või august–september (n.ö järelpuhkus). Mõlemal juhul on gruppides palju töökaaslast, sõpru (eelkõige kõrgharidusega ja parema sissetulekuga), harvem üksikud pered.
 4. Tasuliste ööbimiste osakaal kõigist ööbimistest suureneb – ilmselt suureneb linlaste ööbimine hotellides-motellides-puhkemajades, seda eelkõige puhke-piirkondades (rannahotellides, SPA-des)
- Üldiselt on reisirid hinnangud siseturismiga seonduvatele teguritele a. 2001–2004 paranenud. Kõige rohkem ollakse üldiselt rahul aktiivsete harrastuste võimalustega ja info kättesaadavusega internetist. **Kõige vähem ollakse endiselt rahul majutuse hinna ja kvaliteedi suhtega.**

RAPLA MAAKONNA ÜLDISELOOMUSTUS

Rapla maakond asub Põhja- ja Kesk-Eestis. Suurem osa Raplamaa alast hõlmab Harju lavamaa kesk- ja lõunaosa, lääneserv paikneb Lääne-Eesti madalikul, väike idaosa Kõrvemaal. Maakonna kagunurka, suurte soode ja metsadega Pärnu madaliku ning Kõrvemaal kokkupuuteala, tuntakse Kõrvemaana. Raplamaa looduse mitmekesisus loob head eeldused eriti loodusturismi, samuti seiklusturismi arendamiseks. Maakonna kui terviku turismipotentsiaali tõstavad ka ulatuslikud looduslad potentsiaalsete puhkemaastikena ning veerikkad jõed (Keila, Pärnu ja Kasari jõgikond). Need võimaldavad suurendada siseriiklikku turismi

Maakonda läbivad olulised transpordikoridorid: põhja – lõunasuunalised Tallinna–Pärnu–Riia rahvusvaheline maantee (*Via Baltica*), Tallinn–Rapla–Viljandi trass (arengukoridor *GreenWay*) ning lääne – ida suunaline Virtsu (Rohuküla)–Laiküla–Koluvere–Märjamaa–Rapla tee. Rapla on raudtee abil ühendatud Tallinna, Pärnu ja Viljandiga. Võimalik Helsinki–Tallinn–Riia–Kaunas–Varssavi raudteeliin ühendaks Raplamaa otse Kesk- ja Lääne-Euroopaga. Lähedus Tallinnale ja Pärnule loob soodsad eeldused nende sihtkohtade vahel liikuvate välituristide „peatamiseks“, samuti Raplamaa kui sihtkoha arenguks 1–2-päevaste Tallinnast ja/või Pärnust lähtuvatele retkedele.

Kaugused olulistest tõmbekeskustest (Tallinna, Pärnu) on umbes 50...60 km (umbes tunni aja autosõit). Maakonna teedevõrk on suhteliselt tihe ning enamik olulisemaid teid on asfaltkattega. Seega on nii Rapla maakond tervikuna kui ka siinsed keskused erinevate transpordivahenditega hästi „kätte saadavad“ nii sise- kui ka välituristile. Kasvava autostumise ja inimeste liikumisaktiivsuse suurenemise taustal on see oluline.

Turismi arengu eelduseks on piisav hulk kohalikke elanikke, kes võiksid olla nii turismi ala ettevõtjateks kui ka töötajaks turismi infrastruktuuris. Seejuures on oluline, et tähtsamate turismikobarate lähiumbruses oleks piisavalt potentsiaalseid töökäsi (tabel 4). Kohila piirkonnas on suuremaks keskuseks Kohila alev (3377 elanikku, 2003). Rapla piirkonnas domineerivad Rapla vald (9831 elanikku ehk 44% kogu piirkonna elanikest) ja Kehtna vald (5186 elanikku ehk 23 % piirkonna elanikest). Raikküla, Juuru ja Kaiu ning Järvakandi valdades on elanikke oluliselt vähem. Kõige vähem on elanikke Kärü vallas ning neistki 64 % (466 in) elab Kärü alevikus. Seetõttu võib Rapla piirkonna lõunaosas tulla probleeme piisava hulga turismisektorile sobiva tööjõu leidmisega.

Tabel 4. Raplamaa elanikkond

Kohalik omavalitsus	Elanike arv (1.01.2005)
Kohila piirkond:	6238 = 16,5%
Kohila vald:	6238
Rapla I (põhja)piirkond	13 097 = 34,6%
Rapla vald:	9831
Juuru vald	1626 (1.01.2005)
Kaiu vald:	1640
Rapla II (lõuna) piirkond – Kõnnumaa	9257 = 24,4%
Raikküla vald	1803
Kehtna vald:	5186
Kärü vald:	732
Järvakandi vald	1536
Märjamaa – Vigala Jõemaa:	9264 = 24,5%
Märjamaa vald:	7597
Vigala vald:	1667
Rapla maakond kokku	37 856

Märjamaa–Vigala piirkonna vaieldamatuks tõmbekeskuseks on Märjamaa ja ta lähiumbrus (Orgita, Haimre, Mõisamaa, Kasti) ning Vana–Vigala. Neis piirkondades on ilmselt piisavalt töökäsi turismitööstusele.

Tõmbekeskuste alusel võime Rapla maakonna tinglikult jaotada järgmisteks suuremateks piirkondadeks:

- Kohila – Kohila vald
- Rapla – Rapla, Juuru, Kaiu, Raikküla, Kehtna, Kärü ja Järvakandi vallad
- Märjamaa – Märjamaa ja Vigala vallad

Tallinn moodustab juba praegu ühise tööjõuareali Harjumaa ja Põhja-Raplamaaga (Kohila piirkond). Osa Tallinnas töötavaid inimesi eelistab elada linnast väljas, kus on rohkem ruumi ja rohelist. Teisalt, ka osa tootmist, samuti ladustamist, viiakse Tallinnast välja, sest firmad vajavad suuremaid tootmispindu kuid Tallinnas ja lähiümbruses on maa suhteliselt kallis. Osa neis ettevõtetes töötavatest inimestest hakkab elama kohapeal, osa ka Tallinnas. Rapla – Märjamaa joonest põhja poole jääv piirkond kinnistub üha enam Suur-Tallinn mõjusfääri.

RAPLA MAAKONNA TURISMIRESURSSID

A. Kohila piirkond

Looduskeskkond

- Loodusmaastikud: Lümandu looduskaitseala, Rabivere maastikukaitseala, Seli – Angerja maastiku kaitseala, Linnuraba looduskaitse ala, Tammiku kaitseala, Keila jõe org, Aandu karstiala, Hageri–Sutlema rannamoodustised, Pahkla kivid, Lümandu allikad, Lohu allikad, Urge kuristik
- Mõisapargid: Sutlema, Tohisoo, Lohu, Pahkla, Pirgu, Rabivere, Lümandu
- Öppe- ja matkarajad: Pahkla, Lohu–Kõnnu, Vilivere

Tehiskeskkond (ajalooline ja kaasaegne)

- Mõisad: Sutlema, Rabivere, Lohu, Tohisoo, Kohila, Pirgu, Lümandu
- Linnused: Angerja, Lohu Jaanilinn (*Castrum* Loone), Lohu II linnus
- Kirikud–kabelid: Hageri Lamberti kirik, Hageri hernhuutlik palvemaja, Kohila Baptistikogudus, Angerja Õigeusu kirik
- Muud ajaloolised rajatised: Kohila vesiveski-paberivabrik, Adila kivikalme, Pahkla NL-aegne raketibaas
- Puhke- ja spordikompleksid: Kohila spordikeskus, Adila Golf, Karjatse talu
- Muuseumid: Hageri koduloomuuseum, Kohila Kiviait, Ehalill Halliste Studio Galerii (Kohila), Kepsleva Poni Selts (Keskmaa Teemapark)

Majanduskeskkond

- Majutuskohad: Mahtra Jahimaja, Hageri Hooldekodu
- Toitlustus: Veski baar (Kohila), Loone baar, Hageri baar
- Teenused: matkamine (Tohisoo koolituskeskus, Karjatse talu, Rabivere küla), kanuu- ja paadilaenus (Adoma talu), ekstreemspordialad (Kepsleva Poni Selts, Adoma talu), golf (Adila küla), keraamika (Tohisoo, Atla mõisad)

Kokkuvõtlik olukorra hinnang:

- Piirkonnas on piisavalt eeldusi loodus-, seiklus- ja kultuuriturismi arendamiseks
- Piirkonnas sisuliselt puuduvad ööbimisvõimalused
- Avalike toitlustuskohtade arv on ebapiisav

Võimalikud eelisarendatavad objektid, kobarad ja eraldi üritused:

- Loodusturism, jahiturism (faasanijaht)
- Adila – Kohila aktiivse puhkuse kobar
- Keskmaa Teemapark (koostöös Rapla ja Märjamaa piirkonnaga)
- Keila jõe pärlid – mõisad
- Paekivi – hinnaline loodusvara

B. Rapla piirkond

Looduskeskkond

- Loodusmaastikud: Kõnnumaa maastikukaitseala, Mahtra maastikukaitseala, Aela – Virika sookaitseala, Linnuraba looduskaitseala, Taarikõnnu maastikukaitseala, Rumbi looduskaitseala, Jalase maastikukaitseala, Järlepa järv, Ammassaare raba ja mägi, Kastna raba ja hiiemägi, Imsi raba ja järv.
- Mõisapargid: Atla, Kodila, Hagudi, Purila, Maidla, Inglise, Alu, Kuusiku, Kehtna, Lelle, Käru, Eidapere, Höreda, Raikküla, Keava, Järlepa
- Õppe- ja matkarajad: Loosalu–Paluküla, Keava raba laudtee, Mukre raba laudtee, Pakamäe (Raikküla) matkarada, Kuimetsa karstiala, Pae karstiala, Sõbessoo järve matkarada, Lipstu nõmme matkarajad, Mahtra raba õpperajad, Öörde allikad, Vesiroosi Gümnaasiumi terviserada, Vöerahansu talu matkarajad

Tehiseskkond (ajalooline ja kaasaegne)

- Mõisad: Kodila, Kuusiku, Kabala, Raikküla, Lelle, Käru, Kehtna, Kaiu, Alu, Höreda, Inglise, Maidla, Juuru, Atla, Järlepa, Härgla, Hagudi, Purila, Seli.
- Linnused: Vahastu Linnamägi, Keava linnamäed, Lipa, Seli, Pakamägi
- Kirikud: Rapla, Juuru, Vahastu, Käru, Järvakandi Peetruse, Järvakandi Pauluse, Lelle Õigeusu kirik, Inglise kabeli varemed, Juuru Õigeusu kiriku varemed
- Muud ajaloolised rajatised: Atla–Eero kõrtsihoone, Mahtra sõja Verepõld, „Puraviku“ tuulik (Valtu), Keava mõisa kuivati, Põlma (Järvakandi) tuulik, Nõmme kõrts, Rapla sild, Minnika veski, Kuusiku Altveski, Hauamets (Keyserlingide kalmistu), Rõa kõrts, Kalbu ja Jalase külad
- Puhke- ja spordikompleksid: Rapla KEK-i hoone, Valtu Spordimaja, Kuimetsa võimla, Kaiu lasketiir, Järvakandi ja Kehtna staadionid, Rapla kardirada
- Seminarikeskused (Olemasolevad ja potentsiaalsed): Rapla Maavalitsus, end Rapla KEK-i hoone, Kehtna MTK, Raikküla keskus, Rapla Keskraamatukogu, Mahtra Rahvakool, Järvakandi Kinomaja, Kehtna Varjula külalistemaja, Vöerahansu talu
- Muuseumid: Järvakandi Klaasimuseum, Mahtra Talurahvamuseum, Vöerahansu Kodumuseum (Raikküla v), Kabala Villaveski, Jalase Külakool–muuseum, Atla Keraamikamõis, Gildemanni Dolomiidimeistrid (Jalase), Kuusiku Põllumajanduspark

Majanduskeskkond

- Majutuskohad: Jõe Külalistemaja (Rapla), Nõmme Kõrts, Varjula Külalistemaja Kehtnas, Kove Puhkemaja (Raikküla v), Vöerahansu Puhkemaja, Krantsi kõrts ning atesteerimata Valtu spordimaja ja Mahtra Rahvakool

- Toitlustus: Jõe Külalistemaja, Nõmme Kõrts, Krantsi kõrts (Rapla v), Ujula baar (Kaerepere), Arturi trahter (Valtu k.), Olee baar (Kehtna), Järvakandi Kino-kohvik ja Kaie kohvik, Meie Pubi, Võiroosi kohvik ning Nore kohvik Raplas.
- Teenused: ratsutamine (Maasikmäe ratsatalu, Raikküla Tall, Kehtna Tall), matkamine (Mahtra Rahvakool, Tarsi talu, Jalase küla, Võerahansu talu), motosport (Rapla kardirada, Ohekatku motorada), langevarjuhüpped (Kuusiku Aeroklubi), kanuumatkad (Tamme küla parvematkad), Rapla Rattaklubi rattamatkad

Kokkuvõtlik olukorra hinnang:

- Piirkonnas on head eeldused kultuuri-, seminariturismi arendamiseks
- Kõnnumaa on potentsiaalne vabariikliku tähtsusega loodus- ja puhketurismi piirkond
- Piirkonnas on piisavalt erineva suurusega toitlustuskohti
- Raplas kui maakonnakeskuses puudub hotell. Samas on arvukalt väiksemaid ööbimiskohti

Võimalikud eelisarendatavad objektid, kobarad ja eraldi üritused:

- Loosalu–Paluküla loodusturismi ja spordi piirkond (Kõnnumaa)
- Seminari (kultuuri-)turism
- Kuusiku Pärandkultuuri keskus
- Rapla ümbruse mõisate retk (Rapla mõisate „kuldne ring“)
- Mahtra Loodushariduskeskus
- Järvakandi Klaasimuseum
- Rapla kirikumuusikafestival (maakonna kirikute baasil)

C. Märjamaa–Vigala Jõemaa

Looduskeskkond

- Loodusmaastikud: Marimetsa – Õmma hoiuala, Vardi Loometsa kaitseala, Tõrasoo maastikukaitseala, Pajaka looduskaitseala, Kessu sookaitseala, Avaste looduskaitseala, Pilkuse maastikukaitseala, Velise kõrgraba, Varbola Vanad rannamoodustised, Rangu Nõmm, Kasari jõgikonna jõed, Iganõmme Pakamägi, Avaste ahang, Niidiaia tammik, Vigala Hirvepark, Sillaotsa Dendropark, Jalase maastikukaitseala
- Mõisapargid: Vana-Vigala, Velise, Sipa, Sooniste, Vaimõisa, Orgita, Haimre, Valgu, Jädivere, Konuvere, Päärdu, Paeküla, Mõisamaa
- Õppe- ja matkarajad: Velise looduse ja ajalooliste paikade õpperada, Märjamaa looduskaitse õpperada, Järtade tervise(suusa-)rada, Vana-Vigala looduse õpperada, Vana-Nurtu matkarada

Tehiskeskkond (ajalooline ja kaasaegne)

- Mõisad: Vardi, Vaimõisa, Lümandu, Loodna, Maidla, Sooniste, Sipa, Teenuse, Konuvere, Vana-Vigala, Päärdu, Valgu, Kasti, Mõisamaa
- Linnused: Varbola, Ohukotsu, Lümandu vasallilinnus, Sõtküla, Konuvere
- Kirikud, kabelid: Vigala Maarja kirik, Märjamaa Maarja (kindlus)kirik, Velise õigeusu kirik, Velise mõisa kabelid (Maydell, Wetter-Rosenthal), Haimre kabel

- Muud ajaloolised rajatised: Ruunavere postijaam ja Vene rubla ausammas, Loodna trahter, Keldrimäe keskaegne asula, Konuvere vana sild, Vana-Vigala sild, miljööväärtuslik Märjamaa peatänav, Sulu mõisa paberivabriku varemed, Russalu paekivisild, Lümandu linnuse varemed, Vardi mõisa lindla, Haimre Muhamedi kabel (pargis), Jädivere Postijaam, kitsarööpmelise raudtee jaamahooned, Keesla mõisa kelder, Selja kõrts
- Puhke- ja spordikompleksid: Märjamaa ujula ja spordimaja, Varbola spordisaal
- Muuseumid: Sillaotsa Talumuuseum, Varbola Vanavara Ait

Majanduskeskkond

- Majutuskohad: Ruunavere hotell, Anne Puhkemaja (Valgu), Tammerinna kodumajutus
- Toitlustus: Plekoltee baar (24h), Ruut66 Pub (Märjamaa), Ankru baar (Sipa), Enge baar (Jädivere), Märjamaa ujula baar, Akermanni õlletuba, Pritsu kohvik (Märjamaa)
- Teenused: Märjamaa ujula-veekeskus ja spordimaja, Loodna kodumajutus (jahiturism), Tamselja kanuu- ja jalgrattamatkad (Teenuse), Veskimägi talu kanuusõidud (Vana-Vigala), Härma talu (kanuud, sportmängud), Orava talu – matkamine, kalapüük, paadisõit, Tammerinna – kanumatkad, Tiduvere paadilaenus.

Kokkuvõtlik olukorra hinnang:

- Piirkonnal on suur loodus- ja kultuuri- ja seiklusturismi potentsiaal kuid see on välja arendamata
- Piirkonnas on ebapiisavalt nii väikesi kui suuremaid (üle 40 koha) majutuskohti, kämpinguid, karavani peatuspaikasad
- Piirkonnas on suhteliselt palju toitlustuskohta, ka suuremaid

Võimalikud eelisarendatavad objektid, kobarad ja eraldi üritused:

- Varbola–Russalu–Vaimõisa puhke- ja pärandmaastikud (Loometsa Looduspark)
- Varbola – Ohukotsu seiklusturism
- Märjamaa – Jalase pärandmaastikud
- Sillaotsa–Velise (Talukeskus, Eesti Õigeusu muuseum)
- Vigala (mõis–park–kirik–Uexkülldid)
- Kasari jõeturism

Rapla maakonna turismiressursid (kokkuvõte)

1. Looduskeskkond
 - a. omanäolised kooslused: loometsad, karstialad, rabad, jõed
 - b. mitmekesine taimestik ja loomastik
 - c. olemasolevad matka- ja seiklusturismivõimalused
2. Tehiskeskkond
 - a. arhitektuuriliselt mitmekesised ja kultuuriliselt atraktiivsed mõisad ja kirikud
 - b. arenevad konverentsi- ja spordikeskused

3. Majanduskeskkond
 - a. paiguti piisav toitlustusasutuste võrk
 - b. riiklikud ja rahvusvahelised transpordikoridorid

MAAKONNA TURISMI ARENGUEELDUSTE ANALÜÜS

Külastajate iseloomustus

Raplamaa külastamist viimastel aastatel iseloomustavad järgmised üldandmed:

- Väliskülastajad tulevad peamiselt Soomest, Saksamaalt, Rootsist ja Lätist
- Palju on nn läbisõitjaid
- Kohalike külastajate arvu mõjutavad nii maakonnas kui mujal Eestis toimuvad kultuuriüritused
- Aasta-aastalt suureneb jalgratta või karavanautoga liikuvate turistide hulk
- Raplamaa olemasolevaid muuseume külastavad enamasti õpilasgrupid

Soovitavad muutused maakonna tasemel:

1. külastajate üldarvu suureneb nii maakonnas kui piirkonniti
2. suureneb mitmepäevaste külastajate hulk ning nende suhte ühepäevastesse külastajatega oleks 25 : 75, perspektiivis 50 : 50.
3. välismaiste külastajate osakaal ulatub 30 ... 40 protsendini.

Eesmärkide saavutamiseks tuleb leida võimalusi järgmiste **potentsiaalsete sihtgruppide** haaramiseks:

1. Siseturistid perekonniti, kes tulevad mõnepäevastele retkedele „linnast välja“ ja vaatavad kõike, millest neil on teavet.
2. Tallinnas (Pärnus) peatuvad välituristid (sh SPA ja konverentsituristid, kes teevad maakonda ühepäevaseid külaskäike (pakettreise), külastades eelkõige ajaloolisi mälestusmärke (kirikud, linnused, mõisad) või huvitavaid looduse mälestusmärke
3. Via Baltica ja GreenWay trassidelliikuvad turistid, kes peatuvad trassil olevates mitmekesisest teenust (söök, side, kauplus, pesemine) pakkuvates peatuskohtades ja/või teevad lühemaid kõrvalepõikeid huvitavamate üksikobjektide juurde.
4. Spetsiifilise huviga turistid – ökoturistid, linnuvaatlejad ja teised seiklusturistid
5. Kindla suunitlusega siseturistid teatavatesse sihtkohtadesse (suusatama, mõisaid-kirikuid vaatama, ujuma, kanuumatkale, loodusretkele, ratsutama, golfi mängima jne).
6. Kooliõpilased

Rapla maakonna turismi SWOT-analüüs

Tugevad küljed:

1. Soodne geograafiline asend pealinna ning rahvusvaheliste transpordikoridoride suhtes
2. Oluliste turismikeskuste (Tallinn, Pärnu) lähedus kui eeldus ühepäevaste lühireisideks
3. Olemasolev ajalooline kultuuripärand

4. Puhas, mitmekesine loodus, pärandkooslused ja looduskaitsealad
5. Head suhteliselt arenenud infrastruktuuriga põhimaanteed (*Via Baltica*, *GreenWay*, *Virtsu – Rapla*), tihe kohalik teedevõrk, lennujaama - meresadamate lähedus
6. Rahulik keskkond ja vähene kuritegevus, privaatsus
7. Jahiturismi traditsioonid
8. Turismi infrastruktuur (teed, pangad, tanklad, infopunkt)
9. Mitmekesised spordirajatised

Nõrgad küljed:

1. Puuduvad süstemaatiliselt arendatavad maakondliku ja kohaliku tähtsusega turismiklastrid, omavaheline koostöö tagasihoidlik
2. Turismiobjektid korrastamata (hooldamata) ja looduses tähistamata, ligipääs raskendatud
3. Suuremate gruppide ööbimisvõimaluste puudumine Raplas ja Märjamaal (*Via Baltica* ja *GreenWay* trassil)
4. Rapla kui kultuuri- ja konverentsiturismi keskuse võimalused välja arendamata ja seega kasutamata
5. Internet pole keskustest väljaspool kättesaadav
6. Maakonnas vähe laiemale publikule atraktiivseid turismiobjekte
7. Halduslik ja administratiivne killustatus
8. Turismi- ja teenindusalase ettevalmistusega inimeste vähesus
9. Turismi ja rekreatsiooni käsitlus kohalike omavalitsuste tasandil nõrk

Võimalused:

1. Sise- ja väliturismi jätkuv kasv koos „tagasi loodusesse“ suundumuse üldise tugevnenemisega
2. Riiklikud investeeringud maakonna üldise infrastruktuuri arendamisse
3. Atraktiivsete, erineva suunitlusega turismiklastrite välja kujundamine avaliku ja erasektori koostöös
4. Maakonna sihipärane ja süsteemne turismiturundus
5. Turismi infrastruktuuri arendamine
6. Vaatamisväärsuste, õpperadade korrastamine ja tähistamine
7. Maakonna täielik „internetiseerimine“ – AIP-ide võrgu arendamine maakonna ja valdade koostöös, maakonna turismiportaal internetis
8. Koostöö üle-eestiliste ja rahvusvaheliste turismiorganisatsioonidega ning turundusalgatustega
9. Turismi kui ettevõtluse vormi propageerimine

Ohud, probleemid:

1. Globaliseerumisest tingituna Eesti ja piirkonna majanduse allakäik, kohalike ettevõtete kadumine kasvavas konkurentsisis
2. Maakond ei suuda olla atraktiivne turismi ja rekreatsiooni sihtkoht
3. Koostöövõrgustikud ja turismiklastrid ei kujune maakonnas välja
4. Potentsiaalsete investorite huvi puudus
5. Turismi infrastruktuuri kaasajastamine liiga aeglane
6. Turismiobjektide (üritused, loodus- ja kultuuripärand) hävimine
7. Turistide voog ületab kohaliku (loodus-)keskkonna piirtaluvuse

8. Turismialane *know-how* pole kättesaadav; turismiteenuse pakkujad ei reageeri piisavalt paindlikult klientide soovidele ja vajadustele
9. Maa-omanike ja kohalike elanike võimalik vastuseis

MAAKONNA TURISMI ARENGUKAVA AASTATEKS 2006–2013

Turismi üldised funktsioonid maakonna (piirkonna) tasandil on järgmised:

- luua uusi töökohti ja säilitada olemasolevad töökohad – seos ettevõtluse arengukavadega
- suurendada kohalikke eelarvetulusid - seos kohaliku juhtimisega ja – rahandusvaldkonnaga;
- parandada üldist elukeskkonda ja -kvaliteeti
- säilitada pärandit rakendades seda säästvalt turismielamuse loomisel
- piirkonna üldise kuvandi parandamine
- maakonna aktiivne kujundamine ligitõmbavaks ja turvaliseks turismisihtkohaks;
- turismi jaoks olulistest kohtades kvaliteetsete ja kontrollitud turismiteenuste või turismi toetavate teenuste pakkumine;

Turismi arengueesmärgid

Eesmärk 1. Maakonna turismiteenuste ja –toodete pakettide ning piirkondlike turismiklastrite välja kujundamine partnerite koostöös

Eesmärgi täitmine eeldab järgmist:

- aktiivne turismiala laiendamine kogu maakonnale
- maakonda on loodud kvaliteetsete majutus- ja toitlustuskohtade võrgustik
- maakonnakeskuses kaasaegse hotelli avamist
- maakonna olisemate teede ääres on korrastatud peatuskohad
- maakonnas toimib erinevaid sektoreid hõlmav turismi katus-organisatsioon (Nõukoda)
- alustavate turismiettevõtete ja uute toodete süsteemne toetamine
- süsteemne toodete – teenuste arenduskoolitus- ja -arendustegevus, mis tagab laiapõhjalise ja mitmepalgelise tootepakkumise.

Loodusturismi olulisemad piirkondlikud klastrid on:

- Adila–Kohila–Pahkla aladele kujunenud aktiivse puhkuse ala (Keskmaa teemapark)
- Kaiu, Kehtna ja Kärü valla loodusmaastike baasil kujundatud Loosalu–Paluküla loodusturismi piirkond (Kõnnumaa)
- Varbola–Vaimõisa–Rangu–Russalu alal kujunenud ajaloolistele pärand-maastikule tuginev loodusturismi- ja puhkeala (Loometsade Looduspark)
- Vigala – Märjamaa jõemaa

Arhitektuuripärandile tuginevad olulisemad turismitooted on:

- Maakonna mõisate baasil kujundatud mõisatuurid: Rapla mõisate kuldne ring, Keila jõe pärlid, Kasari oru mõisad;
- Maakonna linnuseid haarav Raplamaa Linnuste Tuur (Rapla Castle Trip)
- Palveränduri Tee (kirikuretk)
- Varbola ja Ohukotsu linnused kui seiklusturismi keskused koos spetsiifiliste ajalooliste kultuuriprogrammidega

Konverentsi-kultuuriturismi olulisemad tooted on:

- Rapla–Tohisoo on vabariigis arvestatav konverentsiturismikeskus;
- Rapla kirikumuusikafestival on maakonna kirikuid haarav suveüritus
- Kuusiku Põllumajanduspark

Spordi- ja puhkekeskused:

- Kohila, Kehtna, Valtu ja Märjamaa on olulised spordikeskused
- Kuusiku väikelennukite lennuväli
- Paluküla puhke- ja spordikeskus
- Rapla Kardirada

Maakonna turismiressursse võib käsitleda teemade kaupa, mille baasil arendada turismipakette.

Osa neist on võimalik seostada eelkirjeldatud piirkondlike klastritega, kuid teemad annavad võimaluse koostööks potentsiaalsete ja tegutsevate kohalike turismiettevõtjate vahel ka väljaspool eelkirjeldatud kontsentreeritumaid arengupiirkondi ning siduda klasteralasid omavahel.

Alljärgnevalt on püütud Raplamaa turismiressurssi temaatiliselt kirjeldada ning siduda klastritega, mis võiks vastavat teemat juhatada-arendada.

Ülemaakonnalised teemad:

- **Muinas- ja keskaegsed maalinnad ja linnused** – *nendega seotud maastikuelemendid, arheoloogia ja ajalugu; atraktiivsed võitlusemärgid (juhtivklaster võiks olla Märjamaa, seotud Rapla Linnuste Tuuriga või muinasaegse Pakri-Novgorodi kaubateega A.S.)*
- **Mõisakultuur ja -arhitektuur** – *nendega seotud hooned, maastikud, pargid, ajaloolised isikud;*
- **Mitmealgeline sakraalarhitektuur.** Kalmistud. Kirikumuusikafestival – *keskaegsed kirikud lääneosas (Märjamaa, Kullamaa, Vigala); arhitekt E.Bernhardi kirikud 19.saj lõpukümneil (Hageri, Juuru 2x, Velise + Kolu mõis), apostliku õigeuskirikumuuseum Velisel; Rapla kirik; hernhuutlikud palvemajad maakonna põhjaosas (Hageri, Tõdva, Paekna); puukirikudmaakonna idaosas (Kehtna, Lelle, Käru)*

- **Käsitöö ja kunst** – *Keraamika – Atla, Tohisoo; Sepised – Rapla, Puukäsitöö – Kodila, Vaibad – Vahastu, Kudumid – Märjamaa, Raidkivi – Jalase- Orgita (Gildemann jt)*

1. Kohila ja põhjapiirkond:

- suured **looduslikus seisundis paealad (alvarid)**, nende geoloogia ja ökoloogia – *vana aegkonna paelademetete tüüppaljandid alates Põhja-Eesti paekaldast teadusliku ja populaarteadusliku õppeturismi arendamiseks), fossiilid ja eluslooduse arengulugu; karstinähtused (Hageri-Kohila ümbrus, Pae, Palamulla, Kuimetsa, Tuhala); liigirikkad haruldased eriilmelised paekooslused (sh. Näi Suure Nõmme loometsad) ja nende ökoloogia.*
- *Paekasutuslugu, lubjapõletus, paas ehituskivina, Orgita dolomiit kui Eestimaa enimkasutatud raidkivim kunstis.*

2. Rapla ja idapiirkond:

- suured **looduslikus seisundis märgalad (sood ja rabad) ja metsad**, ürgmaastikud – *Kõnnumaa MKA jt; nende loomastik-linnustik; Natura2000 kaitsealad;*
- jääaja geoloogilised nähtused – *jääliustike servamoodustised Keavas, Palukülas, Selis; rannaastangud-pakamäed Raikkülas, Avastes, Pallases, Lauknas jm; rändrahnud;*

3. Lõunapiirkond (kui eristub):

- **loodusfilosoofia ja loodusteadlased** – *U. Masing ja Lipa, Raikküla Keyserlingid; loodusteadlased – Tompson, Lippmaa, Aasamaa; Kuusiku põllumajanduspark, Sillaotsa muuseum*
- **tööstusajalugu** – *vabrikud ja nendega seotud asulad – Järvakandi-Eidapere-Võidula klaas, Kohila paber; vesi- jm -veskid (Kabala villaveski, Juuru, Kohila, Ingliste, Kasari jõgikonna end. veskitammid);*
- **muistsed kultusepaigad** – *Kastna, Paluküla (lohukivid , kalmed, hiiepuud, -kivid, -allikad, -salud, -mäed);*
- **raudtee ja selle miljööväärtuslik infrastruktuur** (*Tallinn-Viljandi, -Pärnu, Rapla-Virtsu);*

4. Märjamaa ja läänepiirkond:

- **talurahva(küla)kultuur ja -arhitektuur** – *rehielamud külades ja Sillaotsa muuseumid, Jalase MKA; Lipa küla*
- **koolimajad ja koolilood**; *õpetajate seminarid – Kuuda, Jädivere, Jalase, Velise*
- **muistsed teed, koolmekohad, sillad, kõrtsid, postijaamad**; *Kulgemistehnika muuseum – Varbola ait, Kasari jõgikonna sillad, Ruunavere postijaam, Nõmme kõrts*
- **jõeturism**: *kanuumatkad – Veskimägi, Tammerinna, Teenuse mõisa jt*

Eesmärk 2. Aktiivne turundus võtmeturgude ja –segmentide, rohkematele turgudele suunatud, paremini kättesaadav ning ammendav turismiinfo.

Selleks on vajalik:

- avada maakonna virtuaalne turismiportaal (virtuaalne turismi i-punkt)
- korraldada kogu maakonna ulatuses olulisemate turismiobjektide ja –radade tähistamine
- tagada pidev teavitamine olulisemate meediakanalite kaudu maakonna turismi- ja rekreatsioonivõimalustest
- turismiturundus koos maakonna brändiga Eesti ajakirjanduses
- aktiivne osalemine kodu- ja välismaistes turismikettides ja –messidel ning katusorganisatsioonides (Põhja-Eesti Turism, Eesti Maaturism jt)
- luua maakonna turismiga seotud inimesi ja organisatsioone ühendav Turismi Koda turismi-alase arendusetöö korraldamiseks–koordineerimiseks
- laiendada sihtrühmapõhist turundust

Eesmärk 3. Maakonna kui turismisihtkoha vajadustega arvestamine maakonna kui terviku planeerimisel ja arendamisel

See tähendab järgmisi tegevusi:

- maakonna olulisemate (ka potentsiaalsete) piirkondades internetiseerimine koostöös vastavat teenust pakkuvate ettevõtetega
- maakonna korraliku teeühenduse tagamine Tallinna ja Pärnuga, Rapla–Märjamaa–Koluvere maantee arendamine koostöös Maanteeametiga
- peamiste turismimarsruutide ääres turismiobjektide läheduses parklate ja turistide teenindusvõimaluste väljaehitamine
- inva- ja erivajadustele vastav turismiinfrastruktuur

Arengukava rakendamise üldised põhimõtted

- maakonna ja valdade koostöö strateegiliste arengueesmärkidele realiseerimisel
- valdade turismi arendamise ideede kaasamine arengukavasse
- keskendumine olulisematel turismiklastritele suurte maanteed läheduses
- projektipõhine kaasrahastamine: projektiraha, maakonna - valla ja omaniku rahad
- avaliku ja erasektori ning kodanikuühenduste aktiivne koostöö ning vastastikune infovahetus

Eesmärkidega seotud tegevussuunad ja tegevused 2005–2009

A. Maakonna turismiteenuste ja -toodete kujundamine

Eesmärk:

- Maakonna omavalitsuste vahel tihe turismi-puhkemajanduse-alane koostöö
- Maakonna olulisematele turismiklastritel ja -atraktsioonidel on arenduskavad

<i>Tegevus</i>	<i>Täitja</i>	<i>Partnerid</i>	<i>Tähtaeg</i>	<i>Rahastamine</i>	<i>Tulemused</i>
Valdadevaheliste pikaajaliste koostöölepingute sõlmimine ühiseks turismi- ja puhkemajanduse arenduseks	VVd, nõukoda	MK	2006		koostöölepingud
Maakonna Turismikoja loomine	MK	VV	2005 lõpp		Koja koosseis kinnitatud, aastane tegevuskava valmis
Loodusmatka kooli loomine, retkejuhtide koolitus	Mahtra Rahvakool	KKT, LKS, Rapla MV Tallinna Ülikool	2007	Tööhõiveamet	Arenduskava, toimiv koolitus ja retkejuhtide võrgustik
Koostada loodus-turismipiirkondade arendusprojektid:					
a. Kõnnumaa	Arendajad, Kehtna VV	VVd, KKT, RMK, ettevõtjad	2007	Omavahendid KIK Toetajad	arenduskava
b. Keskmaa teemapark	Arendajad, Kohila VV	VV-d, KKT, RMK, ettevõtjad	2006	Omavahendid KIK	Arenduskava
c. Loometsade „Suur Nõmm“	Märjamaa VV	KKT, RMK	2007	Omavahendid KIK	Arenduskava
d. Märjamaa – Vigala Jõemaa	Märjamaa ja Vigala VV	Matkakorraldajad, RMK	2007	Omavahendid KIK	Kaart koos kirjeldustega (voldik, tahvlid looduses)
e. Turba turism	Vigala VV, ettevõtjad	ettevõtjad	2008	omavahendid	arendusakva
f. Kuusiku Põllumajanduspark	Kuusiku Katsekeskus	Põllumaj. Ministeerium	2006	Projektid. RE	arenduskava
Maakonna mõisatuuride kirjeldused, e-versioon	Rapla Mõisate Ühendus	MV, VVd, Muinsus-	2006	KOA, mõisad	Kaardid kirjeldused

Kirikute retk („Palveränduri Tee“)	Märjamaa VV	kaitse MV, Muinsus- kaitse	2007	KOA	Raja kirjeldus
Koostada Raplamaa Linnuste Tuuri kirjeldus, e-versioon	Märjamaa VV, MV	MV	2007	Projekt, KOA	Tuuri kirjeldus + kaart (voldik)
Koostada Varbola ja Ohukotsu (Vaimõisa) linnuste seiklusturismi ideekavand	Vaimõisa SA, RMK (Vardi)	MV, VV, Muinsus- kaitse	2007	RMK KIK	Kirjalik arenduskava
Seminariturismi arendamise arengukava	Töögrupp (MV)	MV, VV, töögrupp	2006	RE	Võimaluste analüüs, Arenduskava, kaart
Spordikomplekside (Kohila, Kuimetsa, Kehtna-Paluküla, Märjamaa, Valtu) arengukavad	Omanikud, spordispets-d	VV, MV	2006– 2007	RE, omavahendid	Keskuste arengukavad täiendatud ja kinnitatud
Valdade (piirkondade) arengukavade täiendamine turismiga	VV	töögrupp	2005	omavahendid	Arengukavadesse lisatud turismi arendamise võimalused

B. Aktiivne turismitoodete turundus

Eesmärgid:

- Turistidele on kätte saadav piirkonna külastamiseks vajalik info erinevatel kandjatel
- Turismiobjektid on tähistatud, hooldatud ja ligipääsetavad

<i>Tegevus</i>	<i>Täitja</i>	<i>Partnerid</i>	<i>Tähtaeg</i>	<i>Rahastamine</i>	<i>Tulemused</i>
Turundusplaani väljatöötamine	Turismikoda MV,	ettevõtjad	2006	omavahendid	turundusplaan
Maakonna virtuaalne turismi i-punkt	MV,	EAS	2005/06		Kodulehekülg avatud
Turismikaardid-stendid looduses (Via Baltica ja GreenWay)	VV	KKT, RMK	2005	KIK, RMK	Stendid maanteedes
Jalgrattamarsruutide laiendatud võrgustik	MV, ettevõtjad	VV-d	2006	KIK,	Kolm uut marsruuti
Kirikumuusikafestivali arenduskava	R. Kivistik ja R. Erm	MV, ROL, kogudused	pidev	Kult.Min, AF, Kultuurkapital	Arenduskava, toimuv festival
Velise „Wabariik“	Märjamaa VV	Velise külaselts	2005	KOA, AF, VV	Konverents, trükis
Osalemine messidel vastavalt turundusplaanile koostöös Põhja-Eesti turismi ühendusega	MV	Ettevõtjad, VV	pidev	EAS	Maakonna väljapanek messil

Turismiobjekte tutvustavad trükised					
Kasari oru mõisad	Rapla Mõisate Ühendus	MV, VV	2007	KOA, KIK, EAS	pisitrükis
Rapla Kuldne Ring	Rapla Mõisate Ühendus	MV, VV	2007	KOA, KIK, EAS	Pisitrükis
Rapla Linnuste Tuur	Märjamaa VV	MV	2008	KOA, KIK, EAS	Pisitrükis
Kirikute retk „Palveränduri Tee“	Märjamaa VV	MV	2007	KOA, KIK, EAS	Pisitrükis, stendid kirikute juures
Märjamaa–Vigala Jõemaa	Märjamaa + Vigala VV-d	Ettevõtjad, KKT, MV	2008	KOA, KIK, EAS	Pisitrükis, stendid looduses
Raplamaa kui puhkusekoha tutvus-tamine vabariiklikus ja kohalikus aja-kirjanduses	MV, VV	Ettevõtjad, Nädaline	pidev	omavahendid	Kirjutised ajakirjanduses

C. Turismiinfrastruktuuri arendamine

Eesmärgid:

Interneti kättesaadavus suuremate keskuste ja turismiobjektide ümbruskonnas, külakeskuste-internetipunktide võrgustik Peatus ja puhkekohtade väljaehitamine olulisematel ühendusteedel (*Via Baltica, GreenWay*) turismiobjektide läheduses Tähtsamad objektid on korrastatud ja tähistatud

Tegevus	Täitja	Partnerid	Tähtaeg	Rahastamine	Tulemused
Maakonna Internetivõrgu arendamine	VV, elanikud	MV, EAS	2005–2007	Projektid, VV-d	Internet suuremates keskustes ja maanteede vööndis
Turismiobjektide tähistamine	VV-d	MV, EAS, RMK	pidev	VV, KIK, RMK	Olulisemad objektid tähistatud
Maanteede, ühenduste korrashoid, kergliiklusteede rajamine	Maanteeamet	MV, VV	pidev	RE, VV-d	Teed korras, rattaradade võrgustik
Avalik kaasaegne turismi infrastruktuur	Omanikud, VV, MV	EAS	2006–2013	Omanikud, projektid, RE	Peatus- ja karavanipaigad, laagrikohad jne

Maakonna turismi arengukava seos teiste arengukavade ja -strateegiatega

Riikliku turismiarengukava järgi on Eesti konkurentsieelis tema kui kiiresti areneva riigi maine. Samas pole Eestil väljaspool poliitilist konteksti selgesti eristuvat reisisihi mainet, Eestit tuntakse maailmas vähe ja eriti reisisihina. Eesti konkurentsivõimet pärsivad eelarvamused tema kui endise nõukogude vabariigi suhtes, negatiivsete uudiste kaudu meedias leviv usaldamatuse eesti turvalisuse ja siinse turismitoote kvaliteedi suhtes ning laialt levinud väärarvamus eesti looduse saastatuse kohta.

Olukorras, kus igas maailma paigas saab reisihuviline ise valida, koostada ja osta teda huvitav reis mistahes kontinendile ööpäevaringselt interneti vahendusel ning kus reisisihi valik tehakse järjest kiiremini ja sageli ilma reisifirma vahenduseta, muutub aina otsustavamaks konkurentsitingimuseks riigi kui reisisihi üldine maine ja tuntus maailmas, samuti info kättesaadavus ja reisi broneerimisvõimalus interneti kaudu.

Riiklikus Arengukavas (RAK) tuuakse välja, et turism on kujunenud Eestis arvestatavaks majandusharuks, samas on turismi kasv pidurdumas. Peamiseks kasvu reserviks on parem turundus, uute toodete pakkumine ja turistide külastuskestuse pikendamine. Nende sihtide saavutamine on tihedalt seotud turismivoo suunamisega pealinnast kaugemale, mida soodustavad ajaloomälestised, arhitektuuripärand, traditsioonidel põhinev kultuurielu ning puhas loodus.

Vabariigi Valitsuse **strateegiadokument „Eesti Edu 2014“** keskendub erinevatele olulistele eesmärkidele ja neist tulenevatele tegevustele

- Infrastruktuuri arendamisel on rõhk ettevõtluse (kvaliteedi infrastruktuur, ettevõtluse regionaalne infrastruktuur) ja transpordi infrastruktuuril ning osalemisel üle-euroopaliste võrgustike väljaarendamises, kahjustamata sealjuures poollooduslikke ja looduslikke kooslusi ning Natura võrgustikku.
- Tõsta Eestis interneti kasutamise taset ja kvaliteeti, tagada senisest veelgi parem ligipääs telekommunikatsiooni infrastruktuurile (nt internetiühenduse madalam hind, kiirete andmesidevõrkude eelisarendus ja operaatoritevahelise konkurentsi soodustamine lõppkasutaja ühenduste väljaehitamisel jne)
- Oluliseks rahvusvaheliseks konkurentsieeliseks on Eesti puhas ja kaunis looduskeskkond. Seda nii läbi haritud inimeste soovi Eestis elada ja töötada kui ka **läbi turismi arengu.**

Käesoleva arengukava rakendudes saab maakond koos valdadega anda oma panuse Eesti turismitoote mitmekesistamisse, pealinna-kesksuse vähendamisse ning piirkondade arengusse. Siseriikliku turismi valdkonnas aitab käesolev arengukava viia ellu Eesti siseturismikontseptsiooni, mis jagab kogu Eesti viieks osaks – Mäemaa, Väinamaa, Rannamaa, Metsamaa ja Jõemaa.

Kasutatud kirjandus, käsikirjad

1. Eesti riiklik arengukava 2004–2006. (www.struktuurifondid.ee/RAK_final.pdf)
2. Riiklik turismiarengukava aastateks 2002–2005. Tallinn (Käsikiri)
3. Turismi arendussüsteem ja arengupotentsiaalid. Lõpparuanne nr 24 FR, Tallinn, Rahandusministeerium 2003 (käsikiri)
4. 2004. aasta suve siseturism. Elanikkonna uuringu aruanne. Tallinn 2004 (www.saarpoll.ee)
5. Matsalu mõjupiirkonna turismi- ja puhkemajanduse arengukava aastateks 2004–2007. Lihula 2004 (käsikiri)
6. Ojamuru M. Rapla maakonna turismiarendamise probleemid ja võimalikud lahendused. Rapla 2001 (käsikiri Balti-Ameerika Ärikolledzhis)
7. Susi T., Peterson T., Kikas T., Olesk H. [koostajad] Puhkus ja turism. Arengu-kava. Rapla 1996
8. Märjamaa valla turismikontseptsioon 2004–2009. Märjamaa 2004 (käsikiri).
9. Kohila valla kodulehekülg
10. Märjamaa valla kodulehekülg